

ДАШИРАБДАН БАТАЖАБАЙ

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧАЙ АЙЛШАД

(Нэгэ акттай, хоёр үзэгдэлтэй зүжэг)

НААДАХА НЮУРНУУД

Алексей Максимович Пешков.

Данзан — революционер.

Татьяна — революционер басаган.

Иван Иванович — һая эхилжэ байһан уран зохёолшо.

Түрмын харуулшан.

Нюсэгэн Дондог.

Хэнзээнэй Шойбоон.

Тогоошын Пинта.

www.nomoihan.com

НЭГЭДЭХИ ҮЗЭГДЭЛ

Петербург. Алексей Максимовичай гэрэй нэгэ таһаг соо. Хэдэн тээшээ ороһон үүдэнүүд харагдана.

Алксей Максимович *(СТОЛОЙНГОО САНА НУУНХАЙ, юумэ бэшэнэ. Бэшэһэн юумээ өөртөө аргаахан уншана).* Хараалта муухай арбан дүрбэдэхи жэл. Хамаг дэлхэйе үнэһэн утаан болгожо, хүн түрэлтэниие хюдаха гэһэн империалис дайн. Хараһан газартаа хаанда эсэргүүсэһэн хүдэлмэришэн, таряашадые буудан алахын түлөө полевой сүүд тогтообо. Эх... *(НУУРИНАА БОДООД, ГЭР СООГУУРАА ЯБАНА).* Манай «Правдын» редакцие жандармынхид үгы хэбэ... Владимир Ильич Польшын түрмэдэ... *(ҮҮДЭНЭЙ ХОНХО ХОНГИРНО).* Орогты!

Татьяна *(орono).* Сайн, Алексей Максимович!

Алексей Максимович. Сайн. Басаган хаанахаабта?

Татьяна. Сибирьхээ.

Алексей Максимович. О-о, холын айлшан, наашаа ерэжэ нуугты! Ньютагайнгаа нонин хөөрэгты!

Татьяна. Танда бэшэг асарааб, баригты! (*Бэшэг гаргажа үгэнэ*).

Алексей Максимович. Хэнхээ?

Татьяна. Василий Иванович Анучингаа.

Алексей Максимович. О-о, яаһан һайн юумэ гээшэб! Үни холын абяагүй болоһон Василий!.. (*Бэшэгыень түргөөр задалжа уншана*). Ура! Василий Иванович Сибирьтэ нэгэ журнал байгуулхын ябуулга хэхэм гэжэ зүбшөө. Аяар 1912 ондо Россин зүүн хизаарые эзэмдэн абахын проект англичануудай хэхэдэнь, тэдэнэй король Яков Нэгэдэхи дэбжэһэн юм.

Татьяна. Англичанууд манай Сибирь эзэмдэхын тухай проект хээ гү?

Алексей Максимович. Тиимэ даа, харыш, ямар мэхэтэйб, бүри аяар тиэхэдэ Англиин ута һабар манай пирог тээшэ һарбайжа эхилхэн байгаал! Харин үмхирхэн хаанта Росси мүнөө хүрэтэр үргэн ехэ Сибириие гансашье журналтай болгоогүй, түмэр гэнжээр гар, хүлынь уяад, гушан жэлэй турша соо 10000 пүүд алтыень хүхэжэ абахадаа, юу бодооб? Энэмнай хадаа, 300 миллион алтан түхэриг Сибирь үгөө. Би мүнгэн болоод зэд монетэнүүдые, булга халюунай арһа тоолоногүйб! Хэд гээшэб энэ зөөриие хаанда оложо үгэһэн хүнүүд? Улаан гараараа газар малтажа ябаһан хүдэлмэришэд шадалаа дууһахадаа, шахтынгаа нүхэн соо үлэн хооһоор үхэжэ хосороод, үгышые һаа, үбэлэй хүйтэндэ хүлдэжэ үхөөд үнгэрхэн зонууд.

Татьяна. Ямар аймшагтай юумэ хэлэнэ гээшэбта?

Алексей Максимович. Хэн эдэ хүдэлмэришэдые үмөөрнэб? Гансал большевигуудай парти, тэдэнэй удамарша Владимир Ильич Ульянов! Энэ ушарые үзэг мэдэхгүй харанхы хүдэлмэришэдтэ хэн ойлгуулха ёһотойб?

Таанад революционернүүд, уран зохёолшод! Тиймэ дээрэнээ мүнөө хүрэтэр Сибирь дээрэ нэгэшье журнал хаанта Росси бии болгоогүй. Мүнөө хүрэтэр Сибирьнээ бэшэгдэнэн нэгэшье роман үгы!

Татьяна. Би таниие шэхээрээ шагнанагүй, улаан зүрхөөрөө шагнаад, бээмни халганажа байна.

Алксей Максимович . Хэрбээе наукада агууехэ Менделеевые, уран зурагай талаар алдарта ехэ Суриковые Сибирь үгэнэн хаань, юундэ нэгэшье хаа суута уран зохёолшон Сибирь сооноо гарахагүй байгаа?

Татьяна. Алексей Максимович, би энэ хэрэгэй түлөө Эрхүүгэй партийна Комитеднээ эльгээгдэжэ энэ ерээб. Би Эрхүүгэй дэргэдэ байһан Черемхово нүүрнэнэй шахта дээрэ нуусаар байгуулагдаһан типографида ажалладаг байгаа һэм. Теэд тэрэ типографиемнай Эрхүүгэй жандармын полковник Васильев унхидажа, хамаг кадрнуудыемнай арестовалаа.

Алксей Максимович . Ай халаг, хаа хаанагүй эдэ нохосууд гэрэй углуу бүхэнһөө революционернүүдые гэтэжэ, түрмэ алуур хоёроор дуунажа, большевигүүдтэ эсэс табиha гэнэн түсэбтэй. Зай, саашань...

Татьяна. Эрхүүгэй 130 гаран большевигүүдые түрмэдэ хаяа. Цейтлин Каландаришвили хоёрые бүри хатуугаар хинан хаагаа.

Алексей Максимович. Нестор Каландаришвили гү?

Татьяна. Тиймэ.

Алксей Максимович. Кавказайнь нурагаар Каландаришвили тухай би дуулаһан байнаб. Тэрэтнай анархист бэшэ гү?

Татьяна. Тиймэ, теэд һүүлэй үедэ большевигүүд тээшэ харадаг болоһон юм. Тиибэшье тэрэл хушан бодолынь толгой сооһоонь сүм халаагүй байжа болоо. Эрхүүгэй генерал-губернатор Селивановые алаха гэнэн түсэб табижа байна гээд түрмэ руу хаагаа.

Алексей Максимович. Ай-я-я-а, булаг шэнги бурьялжа

ябаһан хайран хүн даа!

Данзан (гэнтэ гэр руунь гүйжэ ороно. **Алексей Максимович Татьяна** хоёр иимэ гуримда дадаагүйнөө гадна, тэдэнэй урда буряад хүнэй баһал бахардан зогсожо байхые харахадаа, ойр зуура нюур нюураа харалсаад, дуугай зогсобод). Намае намнажа ябанал, хоргодуулыт!

Алексей Максимович. Хэн?

Данзан. Жандарм! (**Алексей Максимович хажуу тээгээ байһан үүдэн тээшэ толгойгоо ганхагад гүүлэн тэмдэг үгэнэ. Данзаниие Татьяна** хүтэлөөд, тэрэ таһаг руунь оруулжархина).

Түрмын харуулшан (**Набтархан** аад, гэдэгэеэ ургуулжархиһан **Марятай** хүн баһал гэртэнь гүйжэ ороод, абяа гараха гээд, амяа абажа ядана). Хү... хү... хү...

Алексей Максимович. Юун болооб?

Түрмын харуулшан. Хүлисэгты, господин **Алексей Максимович!** Би, би таниие эндэ байдаг гэжэ мэдээгүйб!

Алексей Максимович. Господин жандарм, юун болооб гэжэ асуунаб?

Түрмын харуулшан. Господин **Алексей Максимович,** манай нэгэ түрмын хүн тэрьедээд, энэ танай хашаа руу орошоо, тиигээд би...

Алексей Максимович. Тэрэтнай ямар зэмэ хэһэн, юун хүн гээшэб?

Түрмын харуулшан. Фронтын тылэй ажалда эльгээгдэһэн буряад хүн. Би яаранаб! (**Үүдэн тээшэ эрьенэ**).

Алексей Максимович. Байгты! Танай энэ гуримгүй ябадалай түлөө түрмынтнай даргада хонходоход! (**Түрмын харуулшан сэрэгэй гуримаар һөөргөөэрьенэ**).

Түрмын харуулшан. Эшелонһоо дэбхэржэ тэрьедээд, һүүлээрнь большевигүүдэй агитационно хуудаһануудые үйлсөөр таража ябаһанаа баригдаа гээд манай түрмын ахалагша надзиратель хэлээ һэн.

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Господин жандарм, намайе түрмын зониие гэртээ хадагалжа байдаггүй гэжэ энээнһээ хойшо ойлгооройгты!

Түрмын харуулшан . Ойлгосотой! (*СЭРЭГЭЙ ГУРИМААР гараараа ёһолоод, түргэн гүйжэ гарана*).

Татьяна. Ой, нойтон мунса! (Тацаганаса энеэнэ).

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Иимэл хүдхэшүүд эдихын хойноһоо революцитай тэмсэжэ ябана ха юм даа! Тэрэ хойто таһагай сонхоор харал даа, лаб арилба гү? (*Татьяна түргөөр гүйгөөд, нүгөө таһаг руунь ороно*). Анучинһаа бэшэг абаһандаа баярланаб! «Анучинтайл холбоо хэжэ, Сибириин залуу уран зохёолшодые хүмүүжүүлэгты!» гээд Владимир Ильич намда захяа һэн. (*ТАТЬЯНА ЭНЭЭНЭЭР орожо ерэнэ*). Тэрэ хүйхэр ошоо гү?

Татьяна. Алдаһан хүнөө бэдэрхэ һанаатай бүри малгайгаа унагаахаһаа наагуур гүйжэ арилаа. (*Хамтадаа энеэлдэнэд*).

Алексей Максимович. Айлшанаа ерэ гэгты! (*Татьяна СААДА ТАҢАГ РУУ ОРОНО. АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ СТОЛ ДЭЭРЭ байһан папирос хэдэг мүнгэн ханза сооһоо томо папирос ГАРГАЖА, ДЭЭРЭ ДЭЭРЭНЭЭНЬ УТАА БААЮУЛЖА ЗАХАЛНА. ТАТЬЯНА ДАНЗАН ХОЁР ОРОЖО ЕРЭНЭД. ДАНЗАН АЯГҮЙРХЭН ЯНЗАТАЙГААР, УХИБҮҮН МЭТЭ ҮҮДЭНДЭ ЗОГСОНО*). Зай, айлшан, бү гайхагты! Би танаа таниха болонхойб! Сайн! (*Данзан тээшэ гараа харбайна*).

Данзан. Сайн, Алексей Максимович!

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Та минии нэрэ хаанаһаа мэдэхэ байбат?

Данзан. Энэ басаган мүнөө хэлээ.

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Харыт, сибириинхидые! Татьяна, юун түргэн намайгаа худалдаад орхинош? (*Булта энеэлдэнэд*).

Данзан. Би тантай нюураараа уулзаашьегүй һаа, таниие мэдэхэ байгааб.

Алексей Максимович. Хаанаһаа?

Данзан. «Эхэ» гэжэ танай роман гимназида нуража байхадаа уншаа нэм.

Татьяна. Хаанахи гимназида?

Данзан. Шэтын. Бидэ, буряадуудые, «туземцүүд» гэжэ нэрлээд, тэрэ гимназида абадаггүй байһан аад, һүүлдэнь шэнэ гимназиингаа байһан шулуугаар барихадаа, «мүнгэ түлэлсэһэн туземцүүдай үхибүүдые абахабди» гэхэн юм.

Алксей Максимович . Байза, тиихэдээ тамнай баян хүнэй хүбүүн гүт?

Данзан. Үгы даа, минии эсэгэ хилганадал нюсэгэн бэе болоһон үгытэй аад, халаахайдал адли адаалхай хурса хэлэтэй хүн байһан юм. Баяд ноёдые хашардажа мэхэлжэ, хэлээрээ заримыень айлгажа зөөри суглуулаад, нютагай шадалтай зоноор адли мүнгэ Шэтын гимназиин барилгада үгэлсэһэн юм.

Алксей Максимович . Харыт, «бунтовшик», Сибирьтэл иимэ зоригтой хүнүүд байха гэжэ би мэдэдэгби. Тиихэдээ гимнази дүүргэһэн хүн болоно гүт?

Данзан. Үгы. Нэгэ заахан түрмэдэ һуһанайнгаа һүүлээр табадахи курсаһаа үлдүүлээ нэм.

Татьяна. Юу хэһэндээ?

Данзан. 1905 ондо Иван Бабушкинай даабаряар революционно хуудаһануудые тараажа ябаһаар баригдаад, түрмэдэ халта һуугаа нэм.

Алксей Максимович . О-о, харыт, Иван Васильевич Бабушкинай даабаряар! Владимир Ильичэй шабиин даабаряар! Хараарайгты, үни болонгүй энэ хархис хаанай засаг унажа, арад зон эрхэ сүлөөгөө эдлэхэ! Хэлэшгүй баян Сибирь жэбэтэй гэнжее өөрһөө мултгалжа, полици жандармынхидта һөөргэнь үмэдхэхэнь сохом!

Данзан. Үшөө манай буряад революционер Цыремпил Ранжуоров мүнөө каторгада хаягдаад байна.

Татьяна. Хамаагүй, тэрэниие революци сүлөөлжэ абаха!

Алксей Максимович . Хараба гүт? Хаанта засагай

хаяа тойроhon нохойнуудай бага яһатаниие «туземцүүд» гэжэ баһажа байхадань, энэ хүбүүн минии роман оложо уншаад ябана ха юм.

Данзан. Алексей Максимович, танай залуудаа бэшэһэн түрүүшын зохёолнуудые мэдэхэб.

Татьяна. «Заахан эхэнэр» гэжэ зохёолытнай «Самарска газетэдэ» уншаа һэм.

Алексей Максимович . Тэнгэри хараг, Ильич мянга дахин зүбөөр таажа хэлээ! Хаанай бузар ябадалые Россин олон яһатан бүгэдээрэн ойлгожо, үмхирһэн кораблиение уһа руу хүмэрүүлхэнь ойротоо! Тэрэ «Заахан эхэнэр» гэжэ зохёол би залуудаа бэшээб. Арбан һара айлһаа айл, хотонһоо хотон хүрэтэр ябагаар аяншалжа, улад зоноор хөөрэлдэжэ ябатараа, Тобольск хото сүлэлгөөр ошоһон Гурьева гэжэ үльгэршэн эхэнэртэй золгооб. Тэрэ эхэнэр Сибирь тухай, старательнууд тухай, варнаагууд, челдонууд тухай хамаг Сибириие нюдөөрөө гансата минии харатарни хөөрэжэ үгөө һэн. Мүнөөшье, үни һаһа бараһан Гурьевагай урихан нюдэн, зөөлөхэн миһэрээн аяар холын манан соо амиды зандаа харагдажа байдаг.

Татьяна. Тэрэ Гурьева гээшэтнай минии эгэшэ гээшэ.

Алексей Максимович . Юу хэлэнэт? Угаа һажаагаа һаа, Сибириин суута уран зохёолшо болохотнайлттай. Ташье, Данзан, өөрынгөө түрэл арад тухай бэшэжэ эхилэгты! Бэшэһэн зохёолоо намда эльгээгты! (*Үүдэнэй хонхо ханхинана*). Орогты!

Иван Иванович (*ХОЁР ХҮЛӨӨ ГАЗАРААР ЦЭРЭЖЭ, ХОЁР НУГЫНГАА ТАЯГАЙ ХҮСӨӨР НОЛЖОРҢООР ОРОЖО ЕРЭНЭ*). Сайн, Алексей Максимович!

Алексей Максимович . Сайн, Иван Иванович! (*ГАРЬЕНЬ БАРИНА*). Танилсагты! Баһал танай Сибириин, Омскын уран зохёолшо. (*ТАНИЛСАНАД*). Иван Иванович, болзор соогоо бусаагүй гээшэ гүт?

Иван Иванович. Хэрэгээр һааташооб. Залуушуулай эрилтээр Ород-Японой дайн тухай хэдэн газар хөөрэжэ

үгөөб.

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Энэ хүнэй хоёр хүлгүй болоод, модон таягаар холжоржо ябахыень харана гүт? Энэ хүмнай суута «Варягай» матрос гээшэ. Иван Иванович, хүлисэгты, би танай зохёол тэрэ хүнндөө уншаад, хамаг ханамжаяа бэшээд, танай үгэһэн адресаар эльгээгээб!

ИВАН ИВАНОВИЧ. Хэндэ, Василий Иванович Анучинда гү?

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Тиймэ. Тэрэ хүнтэй зохёолоо нютаг дээрээ зүбшэжэ байхадатнай айхабтар ехэ туһа хүргэхэ. Владимир Ильич Ульяновай корреспондентээр арбан жэл хүдэлһэн байха. Мүнөө Сибирь нютагта журнал бии болгохын ябуулга хэжэ байна.

ИВАН ИВАНОВИЧ. Юу хэлэнэт? Сибирьтэ дуулдаагүй баяр гээшэл!

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Тэрэ журнал бии болгохо ябадалдань Сибириин уран зохёолшод хэрэгтэй. Тиймэ дээрэхээ минии таанадта захиха захяамни хадаа, зохёолойтнай шэнжэ шэнэ социалис этикетэй байха ёһотой. Энэ этикэһээтнай эстетикын түрэн гарахань мэдээжэ ха юм даа. Социализмын гол шугам бидэндэ эли болоо. Бидэнэй зохёол соо социалис этикын ехэнхи контурынь байха ушартай. Мүнөө дээрэ бидэнэй зохёолнууд соо социалис этикэ хомор байна. Зай, айлшадни, бэшэг бэшэжэ байгты. Зохёоһон уран зохёолоо шууд намда эльгэдэг байгты.

ИВАН ИВАНОВИЧ. Һайнта даа, Алексей Максимович! Баяртай! (*Алексей Максимовичтай гараа барилсанад*).

Татьяна. Баяртай, Алексей Максимович! (*Гараа барилсанад*).

Данзан. Түрмэхөө һая тэрьелһэн аад, бээдээ саарһагүйб. Адресытнай бэшэжэ абаһуулби.

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ . Энэ дороо! (*Столдоо ошожо, түргэн бэшээд үгэнэ*). Петроград, Кронверкский переулок, 23. Алексей Максимович Пешков. Зай, баяртай! (*Тэдэ хоёр гараа барилсанад, тэдэ Алексей Максимович тэрэнэй*

ГАР ТАБИНГҮЙ БАЙГААД ХЭЛЭНЭ). Та, нүхэр, хаяар, тон хаяар нютагаа бусагты. Өөрынгөө түрэл хэлэн дээрэ революционно хуудаһануудые оршуулжа, үзэг мэдэхэ нүхэдтөө тараагаад, хамаг арад зондоо уншажа, хаанта засаг тухай ойлгуулаа һаатнай ехэл һайн! Хэнэй түлөө дайн болодогыень зүбөөр ойлгуулжа байна! Полици жандармые мэхэлхэ документнүүдые нелегальна организаци түхээржэ үгэхэ. Би дуулгахаб. Зай, баяртай, амжалта хүсэнэм!

Данзан. Алексей Максимович, хэлэхэ үгэмни олдоногүй. Бэшэг бэшэжэ байхаб, нютагтаа ошожо, энэ ехэ жаргалаа арад зондоо дуулгахаб! Баяртай! Үшөө дахин баяртай!

Алексей Максимович. Татьяна, та минии боожошондо хэлээд, эдэ хоёроо хэрэгтэй газартань буулгажа үгөөрэйгты. Илангаяа энэ Данзаниие. Гэнтэ жандармынхид углуу бүхэнһөө айлшаниимни угтажа, гэртээ урижа магад. *(Булта энеэлдэнэд)*.

ХОЁРДОХИ ҮЗЭГДЭЛ

Хэнзээнэй Шойбооной гэр дотор. Столой арада Шойбоон нууна.

Шойбоон. Шэтын ородууд шэнгээр буряад зон, анги боложо бү тэмсэгты! *(БЭШЭЖЭ БАЙҢАН СААРҢАЯ АБАЖА, АМАН СООГОО УНШААД ҮЗЭНЭ)*. Зүбдаа, энээхэн бодолоороо энэ уряал хуудаһанайнгаа эхи хэжэрхихэ байна. *(Мүнөө ХЭЛЭНЭН ҮГЭЭ ТЭРЭ СААРҢАН ДЭЭРЭ БЭШЭНЭ. ТИИГЭЭД СААШАНЬ УНШАНА)*. Хүн хадаа тархитай, хүлтэй, гартай ха юм. Хүнэй тархи ухаагаараа хүдэлжэ, хүл, гартаа захиралта үгэдэг ноён гээшэ. Хүнэй гар — ноёной захиралтаар ажал хэдэг хүдэлмэришэниинь гээшэ. Хүл хадаа — ноён хүдэлмэришэн хоёрой үгэ доро, хэлэнэн үгыень хэмшээрхэнгүй дүүргэдэг барлагынь гээшэ. Гар, толгой, хүл гурбан — нэгэ хүн болоно. Тиихэдэ ноён, хүдэлмэришэн,

барлаг гурбан — улад зон болоно. Хүн өөрынгөө толгой гараараа сохидоггүй юм. Хүдэлмэришэн барлаг хоёр өөрынгөө ноёндон эсэргүүсэдэггүй юм...

Пинта (*ОРОЖО ЕРЭНЭ*). Мэндэ амар, манай агуухэ эрдэмтэ Хэнзээнэй Шойбоон багша!

Шойбоон. Тиимэ, тиимэ. Наашаа нуугты, та намда хэрэгтэйт.

Пинта (*ДУТЭЛЭН НУУНА*). Тэрэ Шэтын «ДРП» гэжэ юун бии болоо юумэб? Манай зарим залуушуул тэрэнэй нэрэ хэлэжэ ябаад, бидэнээ занаха захиа гээшэнь түргэдэшоол. Баяд, ноёд, лама шара гэлдэжэ байжа гүйлдэнэ.

Шойбоон. Тогоошын Пинта иимэхэн юумэнһээ айха гэжэ ханаагүйлби. «ДРП» бэшэ, Шэтын РСДРП гэлдээ ёһотой даа. Би тэдээндэшни харюу болгон, (*СТОЛ ДЭЭРЭ БАЙХАН СААРНАЯА ТОНШОНО*) номой нургаал бэшэжэ байнаб. Наяар энээнээ олон болгоод, буряад нютагаараа дүүрэн тараалгахадамни, эдэшни амаяа таглуулхал байха.

Пинта. Хэнзээнэй Шойбоон багша хэзээшье эдэниие илаха байха гэжэ мэдэхэдээ, тандаа ерээб. Бишье гансаараа бэшэ, нютагай ноёд баядай зүгһөө ерээ гээшэб.

Шойбоон. Зүб даа, би тухайлжа байнам.

Пинта. Үшөө тиэхэдэ, үнөөхи минии хүбүүнэй орондо фронт ошоһон Данзан нөөргөө бии болоод, эдэ бузарнуудыемнай ударидажэ ябана гэлсэнэл. Пушкин, Пашков гэнэ гү, юрэдөө нэгэ ородой уран зохёолшын хэлэһэн үгэ барлаг зондо хөөрөжэ ябажа хүхиргэжэрхёо.

Шойбоон. Үни дуулаа нэм. Алексей Пешков гэжэ ородой уран зохёолшын нэрэ хэлэжэ ябажа гүйнэ гэлсээ нэн. Ород ородтоо, Ази азиинхидтаа юм. Ородой Пешков бидэндэ хэрэгтэй бэшэ. Би өөрөө Азиин Пешков нууна гээшэб!

Пинта. Ухаянгүй зүйтэй юумэ айлдабалта! Бидэнтнай танаа мэдэдэгшье, шүтэдэгшье гээшэбди. Тиэхэдэ тэрэ минии хүбүүнэй орондо дайн руу ошоходоо намһаа дүрбэн томо сарымни абаһан аад, мүнөө үшөө табан сар нэхэжэ

байнал!

Шойбоон. Юундэ!

Пинта. Ород хаанай түшэмэдһөө саарһан захиралтатай ерээ. Дайнда уушханай ханяадатай боложо табигдаа. Тэрээниие үбшэнэйнъ эдэгэтэр зөөрёор хангаха ёһотой гэһэншүү юумэ хэлэнэл даа. Яаха юумэ гээшэб? Зон хэлсэхэдээ, Арын тосхондо нэгэ жадха хэдэг хитад бии юумэ гэлсэнэ. Тэрэ хитадта ошожо, энэ ороолониие жадхадуулхамни гээшэ гү?

Шойбоон. Тэрэтнайшье тэхын хууханг гээшэ. Би мүнөө «Ази азиинхидта хабаатай» гэһэн ехэ ном бэшэжэ байнаб. Тэрэ Данзанайтнай хэлэдэг Пешковой зохёолдо орходоо хоёр дахин ехэ ном болохо юм. Таанад тэрэ номоо хэблэхыемни мүнгэн зөөри суглуулжа үгэхэт.

Пинта. Одоо тэрээн тухай хэлсээн юун байха һэм.

Шойбоон. Тэрэ хэрэг та ударидахат. Тэрэ мүнгэнһөө үнөөхи Данзандаа үгэхэбди. Хэрэгтэй һаань, үшөөшье ехые үгэхэбди. Тэрэ нохойдотнай эдээ үгэжэ, өөһэдынгөө гэр тээшэ эрьелдүүлхэ ёһотойбди.

Пинта. Ай, бурхан, би таниие ойлгооб! Ямар сэсэн түрэхэн хүн гээшэбта. Би энэ үдэрһөө өөһэдынгөө баяд ноёдоор хамтараад, тэрэ мүнгытнай бүхы буряад зонһоо суглуулжа эхилхэмни.

Шойбоон. Ши, Тогоошын Пинта, хэды минии дүтэ нүхэршье һаа, мүнгэ харахадаа шүлһээе гоожуулдаг зантайш. Тэрэ мүнгэнһөө өөрынгөө хурганда арбаншье түхэриг няалдуулаад үзөөрэй. Тэрээхэн арбан түхэригышни абахадаа, хургантайшни хамта таһа сабшаад абахыемни мэдээрэйш!

Пинта. Хэзээ наһандаа минии этигэжэ ябаһан Хэнзээнэй Шойбоон багшамни, юу хэлэбэ гээшэбта. Бурхан тэнгэриин байгаа сагта Буддын шажантай би иимэ муухай юумэ хэхэгүйлби!

Дондог (орожо ерэнэ). Сайнууд!

Шойбоон. Мэндэ, мэндэ! Һайн хүн һанаагаар, дээшээ,

дээшээ, эндэ, минии хажууда ерэжэ хуугыш!

Пинта. Энэ хахархай дэгэлтэй Нюсэгэн Дондогые яатарын хүндэлбэ гээшэбта?

Дондог. Тогоошын Пинтын торгон дэгэл намда хэрэгтэй бэшэ, улад зонойнгоо урда үнэн сэхэ ябахые хэрэгсээдэгби.

Шойбоон. Зүб, зүб, Дондогни, хэлэнэш! Та, Пинта баян, Дондогые бү дайрагты. Энэмнай эхин хургуулиин хоёр класс дүүргэһэн хүн байха. Зай, Дондог, бишни шамтаяа хөөрэлдэхэ гэжэ үнинэй зоринхой гээшэб.

Дондог. Юун болооб?

Шойбоон. Шимни эрдэмтэй хүн хадаа үшөө нэгэ хэдэн уншажа шадахатай нүхэдые олоод (*СТОЛ ДЭЭРЭХИ СААРҢАЯА ЗААНА*), энээхэн минии бэшэһэн захяа заабариие арад зондоо уншажа ябыт гэхээе ханааб. Унаха морин, дэгэл хубсаһанда ханаагаа зоболтогүй.

Дондог. Ямархан саарһан гээшэб? (*Саарһануудыень абаад уншажа байна. Энэ үедэнь Данзан орожо ерэнэ*).

Данзан. Энэ хүниие хараха сүлөөгүй юугээ, Дондог, уншанабши?

Шойбоон. Хуушанайм нүхэр, мэндэ гэхэ сүлөөгүй ябана гээшэ гүш? Амар сайн, Данзан!

Данзан. Ши, Хэнзээнэй Шойбоон, абяагүй байл даа! Би хүнөөр хөөрэлдэжэ байна бэшэ гүб!

Дондог. Шойбоон энэ уряалай хуудаһа бэшээд, намайе арад зондоо уншажа үгэ гэнэл даа. (*СААРҢАЯА ДАНЗАНДА ҮГЭНЭ*)..

Данзан (*СААРҢИЕНЬ АБАЖА, АБЯАГҮЙГӨӨР УНШАНА*).

Тэнэг, хамараа үтэһэн тэхэ! Иигэжэ арад зоноо мэхэлхэмни гэжэ ханаа гүш?

Шойбоон. Бү хашхара!

Данзан. Эдэ тээгэрнүүдээр хамтаржа (*Пинтын гэдэнэ ЗААНА*), арад зонойнгоо хүзүү мүлжэһэнтнай багадаад, шуһыень хорохоёо ханаа гүт? Алим бэ тэрэ минии эриһэн сарнууд? (*Пинта тээшэ ошоно*).

Пинта. Абыт, зон, хаража абыт! Иимэ мундуу зоноор яжа хөөрэлдэдэг юм! *(Малгайгаа абаад, гүйжэ гарана).*

Данзан. Ши юумэ бэшэжэ шадахагүй аад, юумэ бэшээб гэжэ бэээ бү зобоо.

Шойбоон. Юун гэжэ? Энэ дороо шамда асараад, бэшэжэ байһан номоо харуулхаб!

Данзан. Харуул! *(Шойбоон гүйжэ гарана).* Ши, Дондог, энэ дороо намтай хамта дээдэ эхин нургуули ошолсо. Би тэндэ нураг, шадаарынь нюуса суглаа хээд, Питерэй большевигүүдһээ асаржа, минии оршуулһан хуудаһануудыемни тэдэнээр хамта арад зондоо уншажа үгээ. Олон зон боложо үзээ, ошохо газараа хубаагаад, зүг бүриее тарахабди.

Дондог. Би моригүй, ябаган ха юмбиб.

Данзан. Ши ябаганши, нүсэгэнши. Зүгөөр юутэйшье болохош. Саарһан дээрэ нэрэтэй, саһан дээрэ мүртэй болохош.

Дондог. Зай, ябая! *(Үүдэн тээшэ тэдэнэрэй ошожо ябахадань, Шойбоон орожо ерэнэ).*

Шойбоон. Харагты, уншагты! *(Стол дээрэ ебхэгэр гар бэшэгтэй саарһа табина).* Энээн соо бүхы Азиин зоной түүхэ болоод, тэдэнэй хойшонхи зам харгы харуулагдаа! *(Пас байса саарһаяа альгадана).*

Данзан. *(Түргөөр ошоод, эхин хуудаһыень абажа харана. Мун Дондог хажуудань ошожо, тэрэниень уншалсана).* «Ази азиинхидтаа хабаатай». Энэшни юун гэшэб? Владимир Ильич энэниешни хорото бузагай авантюра гэнэн юм. «Европын эра түгэсэл дээрээ ерэжэ, Номгон далайн эра эхилхэнь» гээ, энээн тухайшни үни холоһоо хойшо Японой болоод Америкын хэблэл шууяа татажа, шам шэнги тэнэг зоной уһан толгой эрьюулхээ һанаа юм!

Шойбоон. Хүниие бү дайра!

Данзан. Зай, ябая! *(Тэдэнэр гаража ябашана).*

Шойбоон. Байза даа, шамда эдюулхэл байхаб! *(Үүдэн*

руугаа нударгаа занана).

Хүшээ.

Энэ ном хэвлэлдэ Л. Б. Батажабай бэлдэбэ.

www.nomoihan.com